

A SVÁJCI NYELVSTRATÉGIA

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: EÖRY VILMA

Alapadatok

Érintett nyelvek: német, francia, olasz, rétoromán

Érintett országok: Svájc (Svájci Konföderáció / Svájci Államszövetség / Svájci Esküszövetség)

A nyelvek státusa az érintett országban: hivatalos nyelvek

Beszélőközösség mérete: 8,555 millió

A népesség fő nyelvek szerinti megoszlása: német: 5 193 954, francia 1 896 014, olasz 678 234, rétoromán 44 354, nem hivatalos nyelvek: angol 448 359, más nyelvek, különösen a portugál 1 569 292¹

A stratégiai dokumentum típusa: szövetségi törvény²

A stratégia természete: vegyes: hatékonyságnövelés, nyelvmegőrzés, nyelvélénkítés

A stratégia kiterjedése: középtávú és hosszú távú

A stratégia időtartama: érvénybe lépésétől a következő módosításig (elkészülte: 2007, érvénybe lépése: 2010, utolsó módosítása 2019. 09. 14.)

Intézkedési területek (felsorolva): a szövetségi hatóságok többnyelvűsége, az állampolgár nyelvválasztási joga, a többnyelvű kantonok hatóságainak támogatása, a rétoromán és az olasz nyelv megőrzése, vitalizálása

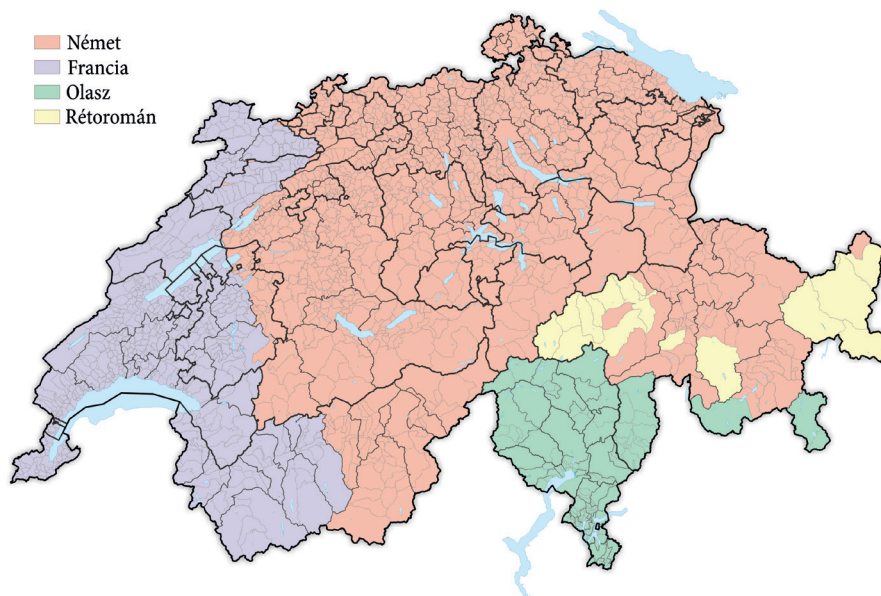
Felelős intézet, kidolgozó: a Szövetségi Tanács (Bundesrat)

---

1 *Sprachen und Religionen*. Bundesamt für Statistik <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bevoelkerung/sprachen-religionen.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 02.).

2 Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften (Sprachengesetz, SpG) (Szövetségi törvény az ország nemzeti nyelveiről és a nyelvi közösségek közötti megértésről) <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20062545/index.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 02.).

„Nyelvstratégiai mátrix”: A törvény tudományos alapon jól kidolgozott, végrehajtható, kiemelten foglalkozik a veszélyeztetett nyelvekkel, nyelvközösségekkel – kiegyensúlyozott, mintaszerű

1. ábra.³ Svájc hivatalos, egyben autochton nyelveinek térképe

I. A nyelv története, jelenkori állapota

Svájc (a Svájci Konföderáció) nyelvtörvényének értelmezéséhez szükséges egy rövid történelmi, elsősorban népesedés- és „szövetség” történelmi, illetve nyelvi viszonyok szerinti áttekintés.

Svájc területének népessége a vaskor óta kelta volt. A Római Birodalom időszámításunk kezdete körüli évtizedekben hódította meg a területet, s keleti

3 Forrás: https://de.wikipedia.org/wiki/Sprachen_in_der_Schweiz (letöltés időpontja: 2024. 05. 23.).

részét Raetia, nyugati részét Gallia, majd később Germania Superior provinciákba tagolta be. A mai Ticino területe előbb Gallia, majd Itália része lett.

A népvándorlás korában új népesség települt be a mai Svájc területére. Az ország északi, keleti és középső részébe az alemannok, nyugati részébe a frankok és a burgundok. Az alemannok nyelve (germán) kiszorította az őslakóknak a román (latin) nyelvcsaládhoz tartozó nyelvét, ez alól csak a rétoromán népesség képez kivételt, ők megtartották nyelvüket Graubünden zárt völgyében. A nyugati részen azonban fokozatosan francia dialektusok alakultak ki, Ticino területén pedig az itáliai kapcsolatok hatására az olasz nyelv vált általánossá.

A 6–9. században Svájc területének nagy része a frank birodalomhoz tartozott. A frank birodalom felbomlása után a terület keleti, német nyelvű része a Német–Római Birodalomhoz került, nyugati része pedig Burgundiához. A későbbi svájci állam középpontja azonban a német nyelvű terület lett.

A kereskedővárosok és az Alpokon keresztül vezető átjárók, kereskedelmi utak értéket képviseltek a különböző uralkodócsaládok számára. Mindezt előbb kedvezményeket, autonómiát kaptak, majd miután ezeket többen korlátozni kezdték (pl. a Habsburgok), a városok és a völgyek, átjárók önvédelmi szövetségeket kötöttek egymással. Az egyik ilyen „szövetség” írásba foglalása (szövetségi levél – *Bundesbrief*) 1291. augusztus elején keletkezett, és a három legrégebbi kanton, tehát őskanton: Uri, Schwyz és Unterwalden írta alá. Bár a levél szövege szerint nem ez a legelső szövetségi levél, a svájci hagyomány alapítódokumentumnak tekinti, s a szövetségi állam létrejöttét augusztus 1-jén ünnepli.

A 14. század közepére jött létre az ún. „*Régi Szövetség*” nyolc kantonnal, majd 1513-ig 13 tagúvá bővült. Ebben a korszakban gyakori volt a szövetség *Ekszövetség* elnevezése is. A szövetség a reformáció idejéig több irányban is sikeresen terjeszkedett, de az egyes kantonok között voltak feszültségek is, egyiségről tehát nem lehetett beszélni.

Ulrich Zwinglinek, a svájci reformáció kezdeményezőjének a fellépésével az eddigi laza egység tovább bomlott katolikus és református oldalra. A gazdaságilag erős városok inkább a reformáció pártjára álltak, de a katolikus kantonok megőrizték katonai erejüket, s a belső harcokban sokáig meghatározó szerepet játszottak. A belső ellentétek és a harcászati eszközök megújulása miatt Svájc

nem folytatta terjeszkedését, nem lépett be külső háborúba, egyre inkább a semlegességre törekedett.

Zwingli a protestáns egyházi reformok véghezvitele mellett a svájci esküszövetséget is meg akarta erősíteni, elsősorban Zürich és Bern városának erejére támaszkodva. Több város és kanton azonban szövetségre lépett e törekvések ellen. A reformáció vezetését az 1530-as években Heinrich Bullinger vette át, majd Kálvin János, aki ezekben az években költözött Genfbe, a francia irányú és nyelvű reformáció központjává tette a várost. A reformáció kétféle irányát az 1562. évi *Confessio Helvetica posterior* egységesítette, így létrejött a kálvini reformáció, s Svájcban ettől kezdve ezek a tanok érvényesültek.

Svájc semlegességének külső elismerését 1648-ban a vesztfáliai békében deklarálták, emellett kimondták a Habsburg Birodalomtól való függetlenségét is. Az ország a francia forradalom után néhány évtizedig francia uralom alatt volt, de a bécsi kongresszus 1815-ben visszaállította függetlenségét.⁴

Szövetségi alkotmányát 1848-ban fogadták el. Ez (1874-es módosításával) szövetségi (közös, kantonokon felüli) hatáskörbe utalja a honvédelmet, a kereskedelmet és a jogalkotást. Gazdaságilag, politikailag és szociálisan azóta is működőképes ez a rendszer, külpolitikai semlegességével együtt (Svájc nem vett részt a világháborúkban, nem tagja a NATO-nak, az Európai Uniónak stb., de 2002 óta tagja pl. az ENSZ-nek).

Svájc nyelvi viszonyait és általános nyelvpolitikáját is szükséges áttekinteni szövetségi szintű nyelvtörvénye értelmezéséhez.

Óslakosnak tekintik a német, a francia, a retoromán és az olasz nyelv anyanyelvi beszélőit. A *Szövetségi alkotmány* (*Bundesverfassung*) ezeket nevezi meg a *Svájci Esküszövetség* (*Svájci Konföderáció* / *Svájci Államszövetség*) hivatalos nyelveiként.⁵ Az egyes nyelvterületeket azonban nem határozza meg az alkotmány, a 70. szakasz 2. cikke a kantonokat hatalmazza fel, hogy meghatározzák hivatalos nyelvüket. Az ország más nyelvű területeiről beköltözöttek

4 Holenstein 2014.

5 *Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft* vom 18. April 1999 (Stand am 23. September 2018) <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/de> (letöltés időpontja: 2023. 11. 2.).

nem jogosultak arra, hogy saját anyanyelvükön intézzék hivatalos ügyeiket (*Territorialitätsprinzip – területi elv*).

A többnyelvű kantonok közül csak Bern és Wallis határozták meg nyelvterületüket földrajzilag is. A szintén többnyelvű Freiburg kanton a hivatalos nyelv meghatározását átruházta az egyes közösségekre, ill. önkormányzatukra. A kantoni törvények szerint kétnyelvű Biel/Bienne, Evilard/Leubringen és Courtepin település a francia–német határ közelében. Néhány más település is nyújt kétnyelvű szolgáltatásokat, így Freiburg/Fribourg város, valamint a Murten/Morat központú iskolakörzet hét önkormányzata az iskolai oktatást mindkét nyelven lehetővé teszi.

Ticino és Jura kantonok az olasz, ill. a francia nyelvterülethez tartozóként határozzák meg magukat, de egyes településeiken (Bosco/Gurin vagy Ederswiler) a németül beszélők vannak többségben.

Graubünden kanton az egyetlen, amelynek három hivatalos nyelve van: a német, a rétoromán és az olasz, és az egyetlen, amelyben a rétoromán is hivatalos nyelv. A helyi nyelvtörvény 16. cikke szerint azok a települések, amelyekben a lakosságnak legalább 40%-a beszéli a hagyományos (ősi) nyelvet, hivatalosan egynyelvűnek, mégpedig rétoromán nyelvűnek számítanak. Amelyek lakosságának legalább 20%-a beszéli a hagyományos nyelvet, azok hivatalosan kétnyelvűek.⁶ A rétoromán nyelv fokozott védelmére utal, hogy hivatalosan sokszor akkor is rétoromán nyelvűként határozzák meg a közösségeket, ha a rétoromán inkább csak az adminisztráció és az iskola nyelve, és a mindennapi életben a legtöbben a svájci németet használják. Érvényesül azonban a pozitív diszkrimináció: a réginek, az „eredetinek” mint értéknek a védelme.

II. Jogi, közigazgatási alapok, előzmények

Az előző fejezetben megemlített szövetségi jogi dokumentumok és a többnyelvűség védelmét célzó gyakorlat alapozzák meg a svájci nyelvtörvényt. A svájci nyelvtörvény (SpG) 2007. október 5-én lezárt szövegének 2021. február 1-i

6 BR 492.100 – Sprachengesetz des Kantons Graubünden (SpG) vom 19. Oktober 2006. https://www.gr-lex.gr.ch/app/de/texts_of_law/492.100 (letöltés időpontja: 2023. 11. 2.).

változtatát elemezzük.⁷ A Svájci Államszövetség Szövetségi Közgyűlése rendeli el a törvényben foglaltakat, mégpedig a Szövetségi Alkotmány 4., 18. és 70. cikkére támaszkodva, a Nemzeti Tanács tudományos, oktatási és kulturális bizottsága 2006. szeptember 15-i jelentésének és a Szövetségi Tanács 2006. október 18-i állásfoglalásának figyelembe vételével.

III. A stratégia célja

A törvény célja, hogy erősítse Svájc négynyelvűségét mint az ország egyik alapvető jellemzőjét, ezzel hatással legyen az ország belső összetartására. Az ország minél teljesebben kívánja érvényesíteni az egyéni kétnyelvűséget, s ugyanezt támogatja az intézményi nyelvhasználatban is. A többi céllal szorosan összefügg a németnél és a franciánál jóval kevesebb beszélő által életben tartott rétoromán és svájci olasz nyelv megerősítése, hogy megtarthatók legyenek. Összefoglalva: a szövetségi állam évezredes nyelvi közösségek egységeként szeretné megerősíteni Svájcot úgy, hogy az egyének és a közösségek a lehető legszabadabban élhessék meg nyelvi-kulturális, valamint szövetségi identitásukat.

A cél elérését elsősorban egymás nyelvének tanulásában látja, az egyének és a hivatalok alkalmazottai esetében is. Ehhez az állam pénzbeli támogatást nyújt pályázás alapján.

IV. Szerkezeti felépítése [V. Intézkedési területek]

A törvény 7 szakaszból áll. Az 1. általános rendelkezéseket, a 2–5. speciális rendelkezéseket, majd a 6–7. elsősorban az érvényességre vonatkozó zárórendelkezéseket tartalmaz.

⁷ Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften (Sprachengesetz, SpG) (Szövetségi törvény az ország nemzeti nyelveiről és a nyelvi közösségek közötti megértésről) <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20062545/index.html> olaszul: 441.1. Legge federale sulle lingue nazionali e la comprensione tra le comunità linguistiche (Legge sulle lingue, LLing) del 5 ottobre 2007 (Stato 1° febbraio 2021) <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2009/821/it> (letöltés időpontja: 2023. 11. 2.).

1. szakasz: Általános rendelkezések

1. cikk – Tárgy címmel tartalmazza azt, hogy a törvény mit szabályoz:
  - a. A hivatalos nyelvek használata szövetségi hatóságok által és a velük való kapcsolattartásban.
  - b. A nyelvi közösségek közötti megértésnek és párbeszédnek előmozdítása.
  - c. A többnyelvű kantonok támogatása sajátos feladataik teljesítésében.
  - d. Graubünden és Ticino kantonokban a rétoromán és az olasz érdekeiben hozott intézkedések támogatása.
2. cikk – Cél címmel tartalmazza a törvényhozó szándékát:
  - a. Svájc négynyelvűségének mint alapvető jellemzőjének erősítése.
  - b. Az ország belső összetartásának erősítése.
  - c. Az ország hivatalos nyelveiben az egyéni és intézményi többnyelvűség támogatása.
  - d. A rétoromán és az olasz hivatalos nyelvként való megtartása és támogatása.
3. cikk – Alapelvek címmel felsorolja a törvény egészét átható elveket:
  - a. Gondoskodás a négy nyelv egyenrangúságáról.
  - b. A nyelvi szabadság biztosítása és megvalósítása az élet minden területén.
  - c. Az egyes területek hagyományos nyelvi összetételének figyelembe vétele.
  - d. A nyelvi közösségek közötti megértés elősegítése.

2. szakasz: A Szövetség hivatalos nyelvei

4. cikk – Az érvényességi terület a következő szövetségi hatóságokra vonatkozik: Szövetségi Gyűlés, Szövetségi Tanács, szövetségi igazgatás, szövetségi bíróságok és a parlamenten kívüli szövetségi bizottságok – tehát a törvényhozó és végrehajtó intézmények általában.
5. cikk – Hivatalos nyelvek: a német, a francia és az olasz, valamint a rétoromán az ilyen nyelvű lakosokkal való kommunikációban. Előírás, hogy a szövetségi hatóságok a nyelvek standard változatát kötelesek használni.

6. cikk – Nyelvválasztás: Az állampolgár, ha a hatósághoz fordul, a saját választása szerinti hivatalos nyelven teheti, a hatóság pedig köteles ugyanezen a nyelven válaszolni. A rétoromán beszélők saját nyelvváltozatukat használhatják, s választ ennek némileg standardizált változatában, a „Rumantsch grischun“-ban kapnak.
7. cikk – Érthetőség: A szövetségi hatóságok törekszenek az egyértelmű, polgárbarát nyelvhasználatra, a nemi különbségek figyelembevételére is. A Szövetségi Tanács képzésekkel, továbbképzésekkel biztosítja ennek teljesülését.
8. cikk – Szövetségi gyűlés: A szövetség és a bizottságok gyűlésein mindenki választása szerinti hivatalos nyelven nyilvánulhat meg. A kapcsolattartás gördülékenysége érdekében a jelentések, tervezetek, kérelmek rendszerint német, francia vagy olasz nyelvűek.
9. cikk – Szövetségi Tanács és szövetségi közigazgatás: A Szövetségi Tanács tagjai, a szövetségi kancellárok és a Szövetségi Hivatal alkalmazottai választhatnak a három fő hivatalos nyelv között.
10. cikk – Német, francia és olasz nyelvű publikálás: A szövetségi rendeleteknek és azoknak a további szövegeknek, amelyek a publikációs törvény, vagy a szövetségi törvénynek a hivatalos szövegekre vonatkozó része értelmében, vagy a Szövetségi Közlönyben jelennek meg, egyidejűleg német, francia és olasz nyelvűeknek is kell lenniük.
11. cikk – Rétoromán nyelvű publikálás: a különös jelentőségű szövegeket, valamint a választásokkal kapcsolatos dokumentumokat rétoromán nyelven is közzé kell tenni. A Szövetségi Kancellária ezeket a szövegeket a helyi, graubündeni kanton vezetőivel egyeztetve választja ki.
12. cikk – Hirdetmények, feliratok és igazolványok: A hirdetményeket a szövetségi hatóságok a helyi hivatalos nyelven teszik közzé. Nyomtatott anyagaikat, internetes belépési oldalait, elérhetőségeiket mind a négy nyelven olvasni lehet. A nyilvánosságnak szánt úrlapok mind a négy nyelven hozzáférhetők. A személyes okmányok is négynyelvűek.

13. cikk – Nemzetközi szerződések: A közzétételi kötelezettség alá eső két- és többoldalu nemzetközi szerződéseket az eredeti nyelven és Svájc legalább egyik hivatalos nyelvén kell közzétenni.
3. szakasz: A nyelvközösségek közötti megértés és csere támogatása
  14. cikk – Iskolai csereprogramok: A konföderáció és kantonok támogatják a diákok és tanárok cseréjét, a csereszervezeteket anyagilag is.
  15. cikk – Oktatás: A konföderáció és a kantonok gondoskodnak arról, hogy az oktatás eddigi nyelve, mégpedig standard formájában, megmaradjon az oktatás minden szintjén úgy, hogy a nemzeti nyelven történő oktatás vegye figyelembe a többnyelvű ország kulturális jellemzőit. Emellett előmozdítják a diákok és tanárok többnyelvűségét. A cél az, hogy a közoktatás befejezéséig a diákok tanuljanak meg legalább egy, a sajátjuktól eltérő nemzeti nyelvet és egy másik idegen nyelvet.
  16. cikk – A nyelvi támogatás további intézkedései: A konföderáció támogathatja a kantonokban a második, ill. harmadik nemzeti nyelv tanulásának megszervezését, a helyi nyelv tanulását az azt nem ismerőknek, valamint származásnyelvük „visszatanulását” az azt már nem tudóknak.
  17. cikk – A többnyelvűség támogatásának tudományos intézményei: A szövetségi kormány és a kantonok támogatják egy tudományos kompetenciaközpont létrehozását, amelynek feladata a nyelv és a többnyelvűség területén folytatott alkalmazott kutatások koordinálása és az eredmények bevezetése a gyakorlatba.
  18. cikk – Szervezetek támogatása: A konföderáció anyagi segítséget nyújthat az olyan összsvájci jelentőségű sajtóorgánumoknak, amelyek az országnak mind a négy nyelvi régiójáról tudósítanak, az olyan nonprofit szervezeteknek és intézményeknek, amelyek tevékenységükkel támogatják legalább egy nyelvi régióban a megértést, vagy a többnyelvűség támogatásában érték el eredményeket, valamint az olyan egyesületeknek, amelyek a nyelvközösségek közötti megértést szolgáló projekteket támogatnak.
  19. cikk – A fordítások anyagi támogatása: A konföderáció anyagilag támogathatja azokat az összsvájci jelentőségű nonprofit szervezeteket

és egyesületeket, amelyek a nemzeti nyelvek közötti írásbeli fordításokat ösztönzik.

20. cikk – Többynnyelvűség a közszolgálatban: A konfföderáció segítséget nyújt munkatársai nemzeti nyelv-ismeretének fejlesztéséhez, biztosítja a nyelvközösségek képviseletét a hatóságok munkatársai között, szorgalmazza a többynnyelvűséget a hadseregben. Ezeken kívül a konfföderáció és a kantonok biztosítják egymás számára a terminológiai adatbázisok ingyenes használatát.
4. szakasz: A többynnyelvű kantonok támogatása
  21. cikk – Többynnyelvű kantonok: Bern, Freiburg, Graubünden és Wallis. A konfföderáció pénzügyi támogatást nyújt kiemelt feladataik elvégzéséhez, ezek: a politika, az igazságügy és a közigazgatás területén a többynnyelvű munkavégzés feltételeinek megteremtése, valamint a tanulók és tanárok kétnyelvűségének előmozdítása az iskolarendszer minden szintjén.
5. szakasz: A rétoromán és az olasz nyelv és kultúra megtartása és támogatása
  22. cikk – A konfföderáció pénzügyi támogatást nyújt Grisons (Graubünden) és Ticino (Tessin) kantonoknak a rétoromán és az olasz nyelv és kultúra megtartása érdekében tett intézkedésekre, a rétoromán és az olasz nyelvet és kultúrát a régiók között népszerűsítő intézményeknek, valamint a svájci rétoromán és olasz nyelvű kiadói tevékenységet folytatóknak. A konfföderáció támogathatja a rétoromán és olasz nyelvű sajtó munkáját. A fenti támogatások a teljes költségnek legfeljebb 75%-át tehetik ki.
6. szakasz: Végrehajtás és értékelés
  23. cikk – Támogatások nyújtása: A támogatásokat kérésre nyújtja a konfföderáció. A kérelemnek tartalmaznia kell a tervezett tevékenységeket és finanszírozási tervüket. Rövidebb vagy hosszabb időre, akár évekre is köthetők támogatási megállapodások.
  24. cikk – A többszörös támogatás kizárása: Ugyanaz a tevékenység nem kaphat többféle anyagi támogatást.

25. cikk – Jelentés és értékelés: A támogatottak rendszeresen jelentést készítenek a szövetségi kormánynak a támogatás felhasználásáról. A konföderáció rendszeresen felülvizsgálja az intézkedések megfelelőségét és hatékonyságát. A kantonok szabványos formában statisztikát és beszámolót készítenek a konföderációnak a diákcseraprogramokról.

Ebben a részben kap helyet *Nyelvtörvény és nyelvrendelet* (SpG, SpV) címmel egy adatokat közlő, a kapcsolódó helyeket ismertető összefoglaló, ill. aktualizáló rész. Hivatkozik a *Szövetségi Kulturális Hivatal* (Bundesamt für Kultur) honlapján található azonos című összefoglalóra, ill. hivatkozásgyűjteményre.⁸ A rész tartalma a következő:

A nyelvi törvény és annak végrehajtási rendelete (SpG, SpV)

A nemzeti nyelvekről szóló, 2007. október 5-i *Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften* [Szövetségi törvény a nemzeti nyelvekről és a nyelvi közösségek közötti megértésről] (Sprachengesetz – nyelvtörvény, SpG) 2010. január 1-jén lépett hatályba. A *nemzeti nyelvekről és a nyelvi közösségek közötti megértésről szóló rendelet* (Sprachenverordnung – Nyelvrendelet, SpV)⁹ 2010. július 1-jén lépett hatályba.

A törvény és a rendelet négy területet szabályoz:

1. a konföderáció hivatalos nyelveinek használatát és a többnyelvűség előmozdítását a közszolgálatban;
2. a megértést és a párbeszédet, ill. a kölcsönösség előmozdítását célzó intézkedések;

8 Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften (Sprachengesetz, SpG, SR 441.1) és Verordnung über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften (Sprachenverordnung, SpV, SR 441.11) <https://www.bak.admin.ch/bak/de/home/sprachen-und-gesellschaft/sprachen/sprachengesetz-und-sprachenverordnung.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 2.).

9 Verordnung über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften [Rendelet a nemzeti nyelvekről és a nyelvi közösségek közötti megértésről], röviden Sprachenverordnung [Nyelvrendelet], SpV, vom 4. Juni 2010 (Stand am 1. Oktober 2014) <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/355/de> (letöltés időpontja: 2024. 05. 23.).

3. a többnyelvű kantonok támogatását;
4. a rétoromán, valamint az olasz nyelv és kultúra megőrzését és fejlesztését.

Szövetségi törvény a nemzeti nyelvekről és a nyelvi közösségek közötti megértésről (Nyelvtörvény, SpG, SR 441.1)

A szövetségi közigazgatás többnyelvűségének fokozottabb előmozdítása érdekében a 2012. évi két parlamenti kezdeményezés alapján a Szövetségi Tanács 2014. augusztus 27-én felülvizsgálta a nyelvi rendeletet. A világos és koherens jogi keretek létrehozása érdekében felülvizsgálták a Szövetségi Tanácsnak a többnyelvűség elősegítésére a szövetségi közigazgatásra vonatkozó utasításait (többnyelvűségi nyilatkozatok).

A nyelvi rendeletek és a 2014. augusztus 27-i többnyelvűségi nyilatkozatok felülvizsgálatának célja a következő:

- a latin nyelvekhez tartozó nyelveken (francia, rétoromán, olasz) beszélő közösségek erősebb képviselője, különösen a szövetségi közigazgatás adminisztratív egységeiben és a vezetői pozíciókban;
- a szövetségi személyzet nyelvtudásának előmozdítása, ideértve a nyelvtanfolyamokhoz való könnyebb hozzáférést is;
- a többnyelvűség képviselői kötelezettségeinek tisztázása; a küldöttet közvetlenül a Szövetségi Tanács nevezi ki, és egyúttal kinevezik az EFD (Szövetségi Pénzügyminisztérium) Főtitkárságához is.

Ezektől a változásoktól új lendületet várnak a szövetségi közigazgatás többnyelvűségi politikájában.

7. szakasz: Záró rendelkezések

26. cikk: A jelenlegi törvény hatályon kívül helyezéséről és módosításáról a melléklet rendelkezik.
27. cikk: Népszavazás és hatálybalépés. Ez a törvény opcionálisan népszavazás tárgyát képezi. Hatálybalépését a Szövetségi Tanács határozza meg. A hatálybalépés időpontja: 2010. január 1., a melléklet a nyelvi rendeletekkel egy időben lép hatályba.

Függelék

Azt tartalmazza, milyen törvények vesztették hatályukat e törvény életbe lépésével, illetve mikor módosították a nyelvtörvényt.

VI. Ütemterv

Nincs.

VII. Feladat- és hatáskörök [VIII. Felügyelet, fenntartás és megújítás]

A IV–V. fejezetben tárgyalt Nyelvtörvény (SpG) tartalmazza elsősorban a szövetségi és a kantonszintű feladat- és hatásköröket, valamint a felügyeletet, a Nyelvrendelet (SpV) pedig tovább bontja, illetve aktualizálja őket, továbbá részletezi a felügyelet, a fenntartás és megújítás elvárt operatív lépéseit.

IX. Összehasonlítás, kitekintés

A svájci államalakulat különleges Európa államai között. A szövetségi állam történelmileg kialakult, egyenrangú nyelvi és kultúr csoportok, valamint ezeket részben fedő részegységek, kantonok demokratikus szövetsége. Ez a politikai alakulat egyedivé és mintaszerűvé teszi az általuk megalkotott, 2010-ben érvénybe lépő nyelvtörvényt is.

Példaként szolgálhat minden többnyelvű állam nyelv- és kultúrpolitikájához, ma különösen, amikor a többnyelvűvé válás folyamatát éljük. A hagyományos nyelv(ek) és kultúra/kultúrák védelmére, az ennek érdekében végzett tevékenységre és támogatásukra ugyanúgy példát mutat, mint ezzel párhuzamosan a többnyelvűségnek, az egymás megértésének támogatására.

Magyarország nyelvpolitikája is tanulsággal használhatja: mind a saját, tehát magyar nyelve és kultúrája támogatására, mind a Kárpát-medence szükségyszerűen többnyelvű magyarjaira, mind a magyarországi „többnyelvűség”, a kisebbségi nyelvek, valamint az angol mint párhuzamos, tanult nyelv egyre nagyobb térhódításából adódó kettősség kezelésére.

A következőkben azokat a pontokat, megoldásokat, finanszírozási formákat sorolom fel a főttebb ismertetett svájci nyelvtörvényből, amelyek mintául szolgálhatnak egy magyar nyelvstratégiának is.

1. szakasz 1. cikk

a. A nyelvek redukálандók nyelvre is, fontos ez a kitétel, hiszen a hatóságok nálunk is kötelesek lennének a „hivatalos”, tehát standard változatot használni (nem pl. a szaknyelvüket [!], vö. 2. szakasz/4. cikk).

b. A magyar nyelvterületen ez elsősorban a magyarországi és a határon túli kapcsolatokat jelenti, hiszen történelemoktatásunk és politikánk sokszor ellentéteket szított inkább, és nem az összetartozást hangsúlyozta. E területen ma is van még pótolni való.

d. „A veszélyben lévő nyelvek” Svájcban a rétoromán és az olasz. A rétoromán mint nyelv halhat ki, ha nem beszélik, de az olasz nyelvnek „csak” a svájci használata, változata szűnhet meg, nem maga az olasz nyelv. Az előbbinek védelme hasonló ahhoz, amilyen védelmet pl. a csángó érdemel, az utóbbi pedig vonatkozhat minden területi változatra határon belül és kívül. Érték voltuk ugyanis kétségtelen, elsősorban szellemi értéként, illetve „nyelvként” azok számára, akik még beszélik.¹⁰

1. szakasz 2. cikk

b. A magyar nyelvterület összetartásának erősítésére lenne szükség.

d. Ugyanaz, mint 1. szakasz 1. cikk/d.¹¹

2. szakasz 4., 7. cikk: A törvény érvényességi területeként szövetségi (állami) hatóságokat sorol fel. Betartja tehát azt a követelményt, hogy nyelvi törvényekben/

10 A nyelvtörvény 1. szakasz 1. cikke *Tárgy* címmel tartalmazza azt, hogy a törvény mit szabályoz:
a. A hivatalos nyelvek használata szövetségi hatóságok által és a velük való kapcsolattartásban.
b. A nyelvi közösségek közötti megértésnek és párbeszédnek előmozdítása.
c. A többnyelvű kantonok támogatása sajátos feladataik teljesítésében.
11 A nyelvtörvény 1. szakasz 2. cikke *Cél* címmel tartalmazza a törvényhozó szándékát:
b. Az ország belső összetartásának erősítése.
d. A rétoromán és az olasz hivatalos nyelvként való megtartása és támogatása.

stratégiákban elsősorban a hivatalosság nyelvhasználata szabályozható és szabályozandó. Ez a terület az, ahol az állam megszabhat nyelvhasználati követelményeket munkakör betöltésének feltételeként, s ezzel biztosíthatja, hogy az állampolgár érthesse, amit a hivatal közöl, s a hivatal megértse, amit az állampolgár szeretne.¹²

2. szakasz 8. cikk: Ideális helyzetet ír le, amelyben mindenki az anyanyelvén nyilvánulhat meg, ill. azon kapja a hivatalos iratokat. Jó lenne, ha a még egy nyelvűnek számító Magyarországon magyar nyelvűek lehetnének bizonyos pályázati dokumentumok, és magyarul lehetne kitölteni őket. Az angol nyelv tudásának hiánya ne hozzon senkit hátrányos helyzetbe, legalábbis abban az „átmeneti időben”, amíg nem természetes, hogy angolul mindenki tud.¹³

2. szakasz 13. cikk: Követendő példát mutat a nemzetközi szerződések eredeti és anyanyelven történő közzétételére.¹⁴

3. szakasz 14. cikk: A magyar nyelvterület különböző részei között a diákok és tanárok cseréje (anyaország – kisebbségben élők, kisebbségben élők – kisebbségben élők) egymás kultúrájának közelebbi megismerésére, kapcsolatteremtésre, identitáserősítésre már van gyakorlat, de érdemes volna a cserében részt vevők számát bővíteni.

12 A nyelvtörvény 2. szakasz: A Szövetség hivatalos nyelvei.

4. cikk: Az érvényességi terület a következő szövetségi hatóságokra vonatkozik: Szövetségi Gyűlés, Szövetségi Tanács, szövetségi közigazgatás, szövetségi bíróságok és a parlamenten kívüli szövetségi bizottságok – tehát a törvényhozó és végrehajtó intézmények általában.

7. cikk: Érthetőség: A szövetségi hatóságok törekszenek az egyértelmű, polgárbarát nyelvhasználatra, a nemi különbségekre is. A Szövetségi Tanács képzésekkel, továbbképzésekkel biztosítja ennek teljesülését.

13 2. szakasz 8. cikk: Szövetségi gyűlés: A szövetség és a bizottságok gyűlésein mindenki választása szerinti hivatalos nyelven nyilvánulhat meg. A kapcsolattartás gördülékenysége érdekében a jelentések, tervezetek, kérelmek rendszerint német, francia vagy olasz nyelvűek.

14 2. szakasz 13. cikk: Nemzetközi szerződések: A közzétételi kötelezettség alá eső két- és többoldalú nemzetközi szerződéseket az eredeti nyelven és Svájc legalább egyik hivatalos nyelvének kell közzétenni.

3. szakasz 15. cikk: Magyarországon a magyar az oktatás első nyelve, ennek megtartása fontos. A határon túli magyarok számára is a magyarnak kellene az oktatás első nyelvének lennie. Az idegen nyelv (elsősorban az angol) elsajátítása (többségi és kisebbségi magyar helyzetben) legyen alapos, de mindig csak az anyanyelvi alapok (az iskola első osztályai) után kerüljön sor tanulására. A határon túli magyarok esetében tartsuk fontosnak, hogy jól megtanulhassák az országnyelvet, de az alapot az anyanyelvi képzés adja, és ez lehessen a domináns nyelvük.

3. szakasz 16. cikk: A származásnyelv visszatanolása, a nyelvi revitalizáció mind a Kárpát-medencei peremvidékeken, mind egyéb szórványokban identitás erősítő lehet.

3. szakasz 17. cikk: Az e cikkben foglaltak egybecsengenek a Termini Kutatóhálózat szerepével – hiszen ez utóbbi kutatási területe is a magyar–országnyelv kétnyelvűség, illetve a magyar–magyar kétnyelvűség. Nagyobb támogatás esetén mind tudományos, mind koordinációs feladatokat fokozott mértékben tudnának ellátni.¹⁵

3. szakasz 20. cikk: A terminológiai adatbázisok biztosítása fontos lenne angol–magyar, valamint kisebbségi magyar – országnyelv és közmagyar – kisebbségi

15 3. szakasz 14. cikk: Iskolai csereprogramok: A konföderáció és kantonok támogatják a diákok és tanárok cseréjét, a csereszervezeteket anyagilag is.

15. cikk: Oktatás: A konföderáció és a kantonok gondoskodnak arról, hogy az oktatás eddigi nyelve, mégpedig standard formájában, megmaradjon az oktatás minden szintjén úgy, hogy a nemzeti nyelven történő oktatás vegye figyelembe a többnyelvű ország kulturális jellemzőit. Emellett előmozdítják a diákok és tanárok többnyelvűségét. A cél az, hogy a közoktatás befejezéséig a diákok tanuljanak meg legalább egy, a sajátjuktól eltérő nemzeti nyelvet és egy másik idegen nyelvet.

16. cikk: A nyelvi támogatás további intézkedései: A konföderáció támogathatja a kantonokban a második, ill. harmadik nemzeti nyelv tanulásának megszervezését, a helyi nyelv tanulását az azt nem ismerőknél, valamint származásnyelvük „visszatanolását” az azt már nem tudóknak.

17. cikk: A többnyelvűség támogatásának tudományos intézményei: A szövetségi kormány és a kantonok támogatják egy tudományos kompetencia-központ létrehozását, amelynek feladata a nyelv és a többnyelvűség területén folytatott alkalmazott kutatások koordinálása és az eredmények bevezetése a gyakorlatba.

magyar viszonylatban egyaránt. A pontosság, az érthetőség, az átjárhatóság biztosítása érdekében van rájuk szükség, különösen (szak)fordításokban.¹⁶

5. szakasz 22. cikk: Hasonló támogatásokat elsősorban a csángó területeken folyó tevékenység igényel, de a Székelyföldnek, a Mezőségnek vagy bármely másik határon túli vagy magyarországi régióknak is hasznára válna (pl. a szlovákiai és magyarországi palócság, az Őrség).¹⁷

6. szakasz 23–25. cikk: A támogatási pályázatok általában így működnek nálunk is. De szükség lenne egy olyan koordinációs intézményre, ahol az összes állami támogatási pályázatot nyilvántartják a munkatervekkel, jelentésekkel, beszámolókkal együtt, hogy más érdekelt intézmények tájékozódhassanak bennük, s esetleg együttműködhesenek a támogatást nyújtókkal.¹⁸

A svájci nyelvpolitikáról, a nyelvről való gondolkodásról olyan képet kaptunk, amely akár irigységgel is eltölthetne bennünket. Olyan alaposan végiggondolt rendszert alkottak a nyelvi egyenrangúság, a kölcsönös megértés, valamint

16 3. szakasz 20. cikk: Többnyelvűség a közszolgálatban: A konföderáció segítséget nyújt munkatársai nemzetnyelv-ismeretének fejlesztéséhez, biztosítja a nyelvközösségek képviseletét a hatóságok munkatársai között, szorgalmazza a többnyelvűséget a hadseregben. Ezekon kívül a konföderáció és a kantonok biztosítják egymás számára a terminológiai adatbázisok ingyenes használatát.

17 5. szakasz 22. cikk: – A konföderáció pénzügyi támogatást nyújt Grisons (Graubünden) és Ticino (Tessin) kantonoknak a rétoromán és az olasz nyelv és kultúra megtartása érdekében tett intézkedésekre, a rétoromán és az olasz nyelvet és kultúrát a régiók között népszerűsítő intézményeknek, valamint a svájci rétoromán és olasz nyelvű kiadói tevékenységet folytatóknak. A konföderáció támogathatja a rétoromán és olasz nyelvű sajtó munkáját. A fenti támogatások a teljes költségnek legfeljebb 75%-át tehetik ki.

18 6. szakasz 23. cikk: Támogatások nyújtása: A támogatásokat kérésre nyújtja a konföderáció. A kérelemnek tartalmaznia kell a tervezett tevékenységeket és finanszírozási tervüket. Rövidebb vagy hosszabb időre, akár évekre is köthetők támogatási megállapodások.

24. cikk: A többszörös támogatás kizárása: Ugyanaz a tevékenység nem kaphat többféle anyagi támogatást.

25. cikk: Jelentés és értékelés: A támogatottak rendszeresen jelentést készítenek a szövetségi kormánynak a támogatás felhasználásáról. A konföderáció rendszeresen felülvizsgálja az intézkedések megfelelőségét és hatékonyságát. A kantonok szabványos formában statisztikát és beszámolót készítenek a konföderációnak a diákcseraprogramokról.

nyelvi hagyományaik, sajátásaik védelmére, amely példamutató. Igen, Svájc hosszú évszázadok óta független és semleges ország, amelynek polgárait és javait nem vitték el a külső háborúk, ezért belső értékkeremtésre és -megőrzésre fordíthatták. Tanulni azonban akkor is lehet tőlük, ha erőforrásokban régóta nem bővelkedünk. Elsősorban szemléletet, eljárásokat és módszereket érdemes átvenni, ez különösen hasznos lehet egy magyar nyelvstratégia kidolgozásához.

Felhasznált irodalom

Holenstein 2014. Holenstein, André: *Mitten in Europa. Verflechtung und Abgrenzung in der Schweizer Geschichte*. Hier und Jetzt Verlag, Baden, 2014.
Sprachen und Religionen. Bundesamt für Statistik. <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bevoelkerung/sprachen-religionen.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Jogi források

Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften vom 5. Oktober 2007 <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20062545/index.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.); olaszul: 441.1. Legge federale sulle lingue nazionali e la comprensione tra le comunità linguistiche (Legge sulle lingue, LLing) del 5 ottobre 2007 (Stato 1° febbraio 2021) <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2009/821/it> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18. April 1999 (Stand am 23. September 2018) <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19995395/index.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Sprachengesetz des Kantons Graubünden vom 19. Oktober 2006. https://www.gr-lex.gr.ch/app/de/texts_of_law/492.100 (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).

Verordnung über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften vom 4. Juni 2010 <https://www.bak.admin.ch/bak/de/home/sprachen-und-gesellschaft/sprachen/sprachengesetz-und-sprachenverordnung.html> (letöltés időpontja: 2023. 11. 03.).